

ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಮಹಾಸಂಘದ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಕಾರ್ಯ

ಪ್ರವಾಜಿಕಾ ಪರಮಪ್ರಾಣಾ

ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಮಹಾಸಂಘದ ಸೇವಾಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಸೇವೆಯು ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ. ಈ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಮಹಾಸಂಘವು ಒಂದು ಶತಮಾನಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕಾಲದ ಸಮೃದ್ಧ ಅನುಭವವನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ. ನಾಡಿನಾದ್ಯಂತ ಹಬ್ಬಿರುವ ಇದರ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಸೌಲಭ್ಯಗಳು ಆದಿವಾಸಿಗಳು, ನಿಮ್ಮವರ್ಗದವರೂ ಸೇರಿ ಲಕ್ಷಾಂತರ ಮಂದಿಯ ಜೀವನಾಡಿಯಾಗಿದೆ.

ಈ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಸೇವೆಯ ಸೋದಾಹರಣ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿರುವ ಪೂಜ್ಯ ಮಾತಾಜಿಯವರು ದಕ್ಷಿಣೇಶ್ವರದಲ್ಲಿರುವ ಶ್ರೀಶಾರದಾಮಠದ ಮುಖ್ಯ ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಉತ್ತಮ ಬರಹಗಾರರಾಗಿರುವ ಇವರ ಹಲವಾರು ಲೇಖನಗಳು ಈ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಈಗಾಗಲೇ ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆ.

ವಿಕಿತ್ತೆಯನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲದ ಸಾಧಾರಣ ಜನರ ದುಃಖ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಸಂಘದ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಕಾರ್ಯಗಳು ಆರಂಭವಾದವು. ಇವುಗಳ ಮೂಲಪ್ರೇರಣೆ ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರೇ. ರೋಗಿಗಳ ಸೇವೆ, ಶುಶ್ರೂಷೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಸ್ವಾಮೀಜಿಯ ಶಿಷ್ಯರನ್ನು ಹರಿದ್ವಾರ ಹೃಷಿಕೇಶಗಳ ಸಾಧುಸಮಾಜ ತಮ್ಮ ಬಳಿ ಸೇರಿಸದೆ, 'ಭಂಗಿ ಸಾಧುಗಳು' ಎಂದು ದೂರವೇ ಇಟ್ಟಿತ್ತು. ಇಂಥ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೇಲೆದ್ದು ಬಂದ ವಾರಾಣಸಿ, ಕನ್‌ಖಲ್, ಬೃಂದಾವನಗಳ ಸೇವಾಶ್ರಮಗಳು ಮುಂದೆ ದೇಶದ ವಿಭಿನ್ನ ಜಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಆರಂಭವಾದ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಆದರ್ಶ ಮಾದರಿಯಾಗಿವೆ. ರಾಮಕೃಷ್ಣರ ಅಂತರಂಗ ಶಿಷ್ಯರಾದ ಸ್ವಾಮಿ ಬ್ರಹ್ಮಾನಂದರು, ಶಿವಾನಂದರು, ಶುರಿಯಾನಂದರು ಮುಂತಾದವರು ಈ ಸೇವಾಶ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿ, ಅಲ್ಲಿಯ ಕೆಲಸಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡಿ, ಕೆಲಸ ಹಾಗೂ ಭಗವಂತನ ಆರಾಧನೆ- ಎರಡೂ ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಹೇಗೆ ಸಹಾಯಕವಾಗಬಹುದೆಂದು ತೋರಿಸಿದರು. ಇದೇ ಇತರ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳಿಗೂ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಸಂಘದ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳಿಗೂ ಇರುವ ವ್ಯತ್ಯಾಸ. ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರು ಹೇಳಿದ, 'ಶಿವಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಜೀವಿಗಳ ಸೇವೆ' ಎಂಬ ಮಾತಿನ ತಳಪಾಯದ ಮೇಲೆಯೇ, ಸ್ವಾಮೀಜಿಯ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ಆರಂಭವಾದ ಸೇವಾಶ್ರಮಗಳು ನೆಲೆನಿಂತಿವೆ. ಈ ಆದರ್ಶವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸ್ವಾಮೀಜಿಯ ಶಿಷ್ಯರಾದ ಸ್ವಾಮಿ ಕಲ್ಯಾಣಾನಂದರು ಹರಿದ್ವಾರದ ಕನ್‌ಖಲ್‌ನಲ್ಲಿ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಸೇವೆಯ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲ ಬಾರಿಗೆ ಆರಂಭಿಸಿದರು.

ಇದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕಾಶಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಯುವಕರು ಒಟ್ಟಾಗಿ ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರು ಮತ್ತು ಸ್ವಾಮೀಜಿಯ ಜೀವನ ಮತ್ತು ಉಪದೇಶಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಜೀವನಗಳಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡು, ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರೆಯುವ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದರು. ೧೯೦೦ರ ಜೂನ್ ೧೨ರ ಸಂಜೆ ಚಾರುಚಂದ್ರ ಎಂಬ ಯುವಕ ಕಾಶಿಯ ತನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು, 'ಉದ್ಘೋಷ' ಪತ್ರಿಕೆಯ ಪುಟಗಳನ್ನು ತಿರುಗಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಅವನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರು ಬರೆದ 'ನನ್ನ ಗೆಳೆಯನಿಗೆ' ಎಂಬ ಕವನ ಬಿದ್ದಿತು. ಆ ಪದ್ಯದ ಸಾಲುಗಳು ಹೀಗಿದ್ದವು:

ಆ ಉನ್ನತ ಬ್ರಹ್ಮ, ಇಲ್ಲಿ ಹೊರಳುವ ಕೀಟ
ಮತ್ತೆ ಹರಡಿ ಹಬ್ಬಿರುವ ಅಣು ಪರಮಾಣುಗಳ ರಾಶಿ
ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಇರುವನೊಬ್ಬನೇ ಆ ದೇವ ದೇವ
ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಆವರಿಸಿ ನಿಂತಿರುವ ಪ್ರೇಮಮಯ
ಓ ಗೆಳೆಯಾ, ಅರ್ಪಿಸು ನಿನ್ನ ತನುಮನ ಪ್ರಾಣಗಳ
ಈ ಎಲ್ಲರ ಚರಣ ತಲದಿ
ಹುಡುಕದೆ ಈಶ್ವರನ ಅಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ

'ಕ್ರಿಯಾರೂಪಿ ವಿವೇಕಾನಂದ' ವಿಶೇಷ ಸಂಚಿಕೆ

ವಿವೇಕಪ್ರಭ

ಚಾರುಚಂದ್ರನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಭಾವವೊಂದರ ಸಂಚಾರವಾಯಿತು. ಅವನು ತನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತ ಯಾಮಿನಿ ರಂಜನನ ಬಳಿ ಓಡಿಹೋಗಿ ಕವಿತೆಯ ಅರ್ಥವನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತ ಹೇಳಿದನು, “ಸ್ವಾಮೀಜಿ ಏನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಕೇಳು... ನಮ್ಮ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲೂ ಇರುವ ರೋಗಿಗಳು, ದುಃಖಿಗಳು, ದರಿದ್ರರೇ ನಮ್ಮ ದೇವರು, ನಮ್ಮ ಶಿವ.”

ವಾರಾಣಸಿ ಭಾರತದ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ತೀರ್ಥಕ್ಷೇತ್ರ ದೇಶದ ವಿವಿಧ ಭಾಗಗಳಿಂದ ಜನ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಚಿಕಿತ್ಸೆಯ ಅಭಾವದಿಂದ ನರಳುತ್ತಿರುವ, ದೇವಸ್ಥಾನಗಳ ಬಾಗಿಲಿನಲ್ಲಿ ಓಡಾಡುವ ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಬಿದ್ದುಕೊಂಡಿರುವ ಜನಗಳನ್ನು ಚಾರು ಚಂದ್ರ ಮತ್ತು ಆತನ ಸ್ನೇಹಿತರು ದಿನವೂ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಚಾರುಚಂದ್ರ ಕಲ್ಕತ್ತದ ರಿಪನ್ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದ್ದನು. ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರ ಜೀವನದಿಂದ ಆಕರ್ಷಿತನಾದ ಈ ಯುವಕ ತನ್ನ ತಂದೆತಾಯಿಯರ ಸೇವೆ ಮತ್ತು ಸಾಧನೆ, ಭಜನೆಗಳಿಂದ ಜೀವನವನ್ನು ಸಾರ್ಥಕಗೊಳಿಸುವ ಉದ್ದೇಶ ದಿಂದ ಕಾಶಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದನು. ಕಾಶಿಯಲ್ಲಿ ತಪಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಿರತ ರಾಗಿದ್ದ ಸ್ವಾಮಿ ನಿರಂಜನಾನಂದರ ಸತ್ತಂಗದಿಂದ ಚಾರು ಚಂದ್ರ ಮತ್ತು ಆತನ ಸ್ನೇಹಿತರ ತ್ಯಾಗ, ವೈರಾಗ್ಯಭಾವಗಳು ಮತ್ತೂ ಗಾಢವಾದವು. ಈ ಯುವಕರಲ್ಲಿ ಚಾರುಚಂದ್ರ (ಸ್ವಾಮಿ ಶುಭಾನಂದ), ಕೇದಾರನಾಥ (ಸ್ವಾಮಿ ಅಚಲಾನಂದ) ಹರಿದಾಸ್ (ಸದಾಶಿವಾನಂದ) ಮುಂದೆ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಮಠದ ಸಂನ್ಯಾಸಿಗಳಾದರು. ಹರಿದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುವ, ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರ ಶಿಷ್ಯರಾದ ಸ್ವಾಮಿ ಕಲ್ಯಾಣಾನಂದರನ್ನು ಭೇಟಿಯಾದ ಮೇಲೆ ಈ ಯುವಕರಲ್ಲಿ ಸೇವೆಯ ಭಾವನೆ ಮತ್ತೂ ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು.

ಸ್ವಾಮೀಜಿಯ ಕವಿತೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಚಾರುಚಂದ್ರ ಹೇಳಿದ ಮಾತುಗಳು ಯಾಮಿನಿ ರಂಜನನ ಮನದಾಳವನ್ನು ಹೊಕ್ಕವು. ಮರುದಿನ ೧೯೦೦ರ ಜೂನ್ ೧೩ರ ಬೆಳಗಿನ ಜಾವ ಯಾಮಿನಿ ಎಂದಿನಂತೆ ಗಂಗಾಸ್ನಾನ ಮಾಡಲೆಂದು ಕಾಶಿಯ ಗಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತಿರುವಾಗ, ಮುದುಕಿಯೊಬ್ಬಳ ನರಳಾಟ ಅವನ ಕಿವಿಗೆ ಬಿದ್ದಿತು. ಯಾಮಿನಿ ಹಸಿವು ರೋಗಗಳಿಂದ ಕಂಗಾಲಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದ ಆ ಮುದುಕಿಯ ಬಳಿ ಹೋಗಿ ಆಕೆಯನ್ನು ಎತ್ತಿ, ಹತ್ತಿರದ ಒಂದು ಮನೆಯ ವರಾಂಡದಲ್ಲಿ ಮಲಗಿಸಿದನು. ಗಂಗೆಯ ಘಾಟಿನ ಬಳಿ ಸಿಕ್ಕ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯಿಂದ ನಾಲ್ಕು ಆಣೆಯನ್ನು ಬೇಡಿ, ಆಹಾರವನ್ನು ಕೊಂಡು, ಆಕೆಗೆ ತಿನ್ನಿಸಿದನು. ಹತ್ತಿರದಲ್ಲೊಬ್ಬ ಆಸ್ಪತ್ರೆ ಇಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ತನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತರ ಸಹಾಯದಿಂದ, ವೇಲುಮರ ಎಂಬ ಜಾಗದಲ್ಲಿದ್ದ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋದನು. ಹೀಗೆ ಆರಂಭವಾದ ಈ ಯುವಕರ ಕೆಲಸವೇ ಕಾಶಿಯ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಮಿಷನ್ ಸೇವಾಶ್ರಮದ ಮೂಲವಾಗಿದೆ. ಅನಂತರ ಈ ಯುವಕರು ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿ ಸಿಕ್ಕ ರೋಗಿಗಳನ್ನು ಕೇದಾರನಾಥನ ಮನೆಯ ಒಂದು ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಿಸಿ ತಾವೇ ಚಿಕಿತ್ಸೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಹಣವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ರೋಗಿಗಳಿಗೆ

ಬೇಕಾದ ಹಾಸಿಗೆ, ಪಠ್ಯ ಔಷಧಿಗಳನ್ನು ತಂದರು. ೧೯೦೦ರ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ತಿಂಗಳ ೧೩ನೇ ತಾರೀಖು, ೫ ರೂ. ತಿಂಗಳ ಬಾಡಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಒಂದು ಮನೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡರು. ರೋಗಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಹೆಚ್ಚಾದಂತೆ ಈ ಮನೆಯನ್ನೂ ಬದಲಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಚಾರುಚಂದ್ರ ಮತ್ತು ಅವನ ಸ್ನೇಹಿತರು ತಮ್ಮ ಸಂಘಕ್ಕೆ 'Poor mens' Relief Association' ಎಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟು ಕೊಂಡರು. ಆರಂಭವಾದ ೧೮ ತಿಂಗಳೊಳಗೆ ಈ ಸಂಘದಿಂದ ೬೬೪ ರೋಗಿಗಳು ಚಿಕಿತ್ಸೆಯನ್ನು ಪಡೆದರು. ೧೯೦೨ರ ಫೆಬ್ರವರಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಶಿಗೆ ಬಂದ ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರು ಈ ಹುಡುಗರ ಕೆಲಸವನ್ನು ನೋಡಿ ಆತ್ಮಂತ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದರು. ಸ್ವಾಮೀಜಿ ಅವರೊಬ್ಬರಿಗೆ ಹೇಳಿದರು: “ಈ ಸೇವಾಶ್ರಮದ ಸಹಾಯದಿಂದ ಸಕಲ ಜೀವಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಈಶ್ವರನ ಐಕ್ಯತೆ ಇರುವುದು ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆ. ನಿಮ್ಮ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಒಂದು ಕೊರತೆ ನನಗೆ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದೆ. ನೀವು ಸೇವೆಯ ಭಾವವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿಲ್ಲ, ನಿಮ್ಮ ಕೆಲಸಗಳಿಗೆ ಮುಖ್ಯ ಪ್ರೇರಣೆಯಾಗಿರುವುದು ದಯೆ ಹಾಗೂ ಕರುಣೆ. ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಿ, ದಯೆ ತೋರಿಸುವ ಅಧಿಕಾರ ನಿಮಗಾಗಿಲ್ಲ ಇಲ್ಲ. ಭಗವಂತನೊಬ್ಬನೇ ದಯೆ ತೋರಿಸಬಲ್ಲನು. ದಯೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುವವನೊಳಗೆ ಅಹಂಕಾರ ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಬೇರೆಯವರು ನಮಗಿಂತ ಹೀನ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ ಎಂಬ ಭಾವನೆಯೇ ದಯೆ, ಕರುಣೆಗಳ ಮೂಲ, ದಯೆ ಅಲ್ಲ. ಸೇವೆಯೇ ನಿಮ್ಮ ಜೀವನದ ಆದರ್ಶ ವಾಗಲಿ... ನಿಮ್ಮ ಸಂಘದ ಹೆಸರನ್ನು 'Home of Service' - ಸೇವಾಶ್ರಮ' ಎಂದಿಡಿ.”

೧೯೦೩ರಲ್ಲಿ ಈ ಸಂಸ್ಥೆ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಮಿಷನ್ನಿಗೆ ಸೇರಿತು. ೧೯೧೨ರಲ್ಲಿ ಕಾಶಿಗೆ ಬಂದ ಶ್ರೀಮಾತೆ ಶಾರದಾದೇವಿಯವರು ಸೇವಾಶ್ರಮದ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ನೋಡಿ, “ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರು ಇಲ್ಲಿಯ ಎಲ್ಲಾ ಕೆಲಸಗಳ ನಡುವೆ ವಿರಾಜಮಾನರಾಗಿದ್ದಾರೆ” ಎಂದು ಆನಂದವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದರು. ೧೯೧೮ರಲ್ಲಿ ಮಹಿಳಾ ರೋಗಿಗಳಿಗಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಕಟ್ಟಡ ನಿರ್ಮಾಣವಾಯಿತು. ಸ್ವಾಮಿ ಬ್ರಹ್ಮಾನಂದರ ಆದೇಶದಂತೆ ನಿವೇದಿತಾ ಸ್ಥೂಲಿನ ಸೋದರಿ ಸುಧೀರಾ ನರ್ಸ್‌ಗಳ ತರಬೇತಿಗಾಗಿ ಪರಿಶ್ರಮ

ಸಿದರು. ಕ್ರಮೇಣ Mobile Medical Unit, ಆಪರೇಷನ್ ಥಿಯೇಟರ್ ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ಈ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯ ವಿಶಾಲತೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡವು. ಸ್ತ್ರೀ, ಪುರುಷರಿಗಾಗಿ ವೃದ್ಧಾಶ್ರಮಗಳು ಆರಂಭವಾದವು. ೧೯೬೫ರಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಕಣ್ಣಿನ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಯಿತು. ಸೇವಾಶ್ರಮಕ್ಕೆ ೧೦೦ ವರ್ಷಗಳಾದಾಗ, ೨೦೦೦ನೇ ಇಸವಿಯಲ್ಲಿ ಪೂಜ್ಯ ಸ್ವಾಮಿ ಆತ್ಮಸ್ಥಾನಂದರು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದರು: “...ನೂರು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ನಾಲ್ಕು ಆಣೆ ಭಿಕ್ಷೆಯಿಂದ ಈ ಆಸ್ಪತ್ರೆ ಆರಂಭವಾಯಿತೆಂದು ಈಗ ಯೋಚಿಸಿದರೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಸ್ವಾಮಿ ಶುಭಾನಂದ (ಚಾರು ಚಂದ್ರ) ಮತ್ತು ಅಚಲಾನಂದರ (ಕೇದಾರನಾಥ) ತ್ಯಾಗ ಮತ್ತು ಸೇವೆಯ ಮೇಲೆ ಈ ಆಸ್ಪತ್ರೆ ಇಂದಿಗೂ ಸದೃಢವಾಗಿ ನಿಂತಿದೆ.”

ಇದೇ ರೀತಿ ಸ್ವಾಮಿ ಕಲ್ಯಾಣಾನಂದರು ಸ್ವಾಮೀಜಿಯ ಆಡೇಶದಂತೆ ಹರಿದ್ವಾರ, ಹೃಷೀಕೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಚಿಕಿತ್ಸೆಯಿಲ್ಲದೆ ನರಳಿ ಸಾಯುತ್ತಿದ್ದ ಸಂನ್ಯಾಸಿಗಳ ಹಾಗೂ ತೀರ್ಥಯಾತ್ರಿಗಳ ಸೇವೆಗೆ ಇಳಿದರು. ೧೯೦೧ರ ಜೂನ್ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ಸ್ವಾಮೀಜಿ ಕೊಟ್ಟ ಹಣದಿಂದ ಹರಿದ್ವಾರದ ಬಳಿಯ ಕನ್‌ಖಲಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಮೂರು ರೂಪಾಯಿಗಳಿಗೆ ಎರಡು ಕೋಣೆಗಳನ್ನು ಬಾಡಿಗೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರು. ತಾವು ಭಿಕ್ಷೆ ಬೇಡಿ ಉಣ್ಣುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಸಿಕ್ಕ ದುಡ್ಡಿನಲ್ಲಿ ರೋಗಿಗಳ ಔಷಧ ಮತ್ತು ಪಠ್ಯ ಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಕನ್‌ಖಲಿನಿಂದ ಹೃಷೀಕೇಶದವರೆಗೂ ಕಲ್ಯಾಣಾನಂದರು ನಡೆದೇ ಓಡಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ೧೯೦೨ರಲ್ಲಿ ಕಲ್ಯಾಣಾನಂದರು ತಮ್ಮ ಕೆಲಸದ ವರದಿಯನ್ನು ಸ್ವಾಮೀಜಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಲು ಬೇಲೂರು ಮಠಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಸ್ವಾಮೀಜಿ ಅವರಿಗೆ ಹೇಳಿದರು: “ಕಲ್ಯಾಣ್, ನನ್ನ ಕಲ್ಪನೆ ಏನೆಂದು ನಿನಗೆ ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಸುತ್ತೇನೆ. ಒಂದು ಕಡೆ ದೇವರ ಮಂದಿರ. ಸಂನ್ಯಾಸಿ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಗಳು ಧ್ಯಾನಪಾರ್ಥನೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾಗಬೇಕು. ನಂತರ ಇದೇ ಭಾವವನ್ನು ತಮ್ಮ ಕೆಲಸಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲೂ ತರಬೇಕು. ವೇದಾಂತ Practical ಆಗಬೇಕು; ಬರಿಯ ಸಿದ್ಧಾಂತದಲ್ಲಿ ನಿಂತರೆ ಯಾವ ಪ್ರಯೋಜನವೂ ಇಲ್ಲ.”

ಸ್ವಾಮೀಜಿಯ ಶಿಷ್ಯರಾದ ಸ್ವಾಮಿ ನಿಶ್ಚಯಾನಂದರು ಕಲ್ಯಾಣಾನಂದರಿಗೆ ಸಹಾಯಕರಾಗಿ ಕನ್‌ಖಲ್‌ಗೆ ಬಂದರು. ಇವರಿಬ್ಬರ ಪರಿಶ್ರಮದ ಫಲವೇ ಸುವಿಶಾಲವಾದ ಕನ್‌ಖಲ್‌ನ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಮಿಷನ್ ಆಸ್ಪತ್ರೆ. ಇದು ಉತ್ತರಾಖಂಡ ರಾಜ್ಯ ದಲ್ಲಿಯೇ ನಿರ್ವಾರ್ಥ ಸೇವೆಗೆ ಉತ್ತಮ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿದೆ.

ಅತ್ಯಂತ ಬಡವರು ಮತ್ತು ಸಂನ್ಯಾಸಿಗಳೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಚಿಕಿತ್ಸೆಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಕಲ್ಯಾಣಾನಂದರು ರೋಗಿಗಳಿಂದ ಒಂದು ಪೈಸೆಯನ್ನೂ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಇವರ ಕೆಲಸದ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಸಹಾಯ ಮಾಡಲು ಆಸೆಕರು ಮುಂದೆ ಬಂದರು. ೧೯೦೫ರಲ್ಲಿ ಸೇವಾಶ್ರಮ ತನ್ನದೇ ಸ್ವಂತ ಜಮೀನಿಗೆ ಸ್ಥಳಾಂತರಗೊಂಡಿತು.

೧೯೩೪ರಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ಯುವಕನಾದ ನಾರಾಯಣ ಎನ್ನುವವನು ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರ ಆದರ್ಶದಂತೆ ಜೀವನ ವನ್ನು ನಡೆಸುವ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಸ್ವಾಮಿ ಅಖಂಡಾನಂದರನ್ನು ಭೇಟಿ ಮಾಡಿದನು. ಅವರು ಅವನಿಗೆ ಕನ್‌ಖಲ್‌ಗೆ, ಸ್ವಾಮಿ ಕಲ್ಯಾಣಾನಂದರ ಬಳಿ ಹೋಗಲು ಹೇಳಿದರು. ಸ್ವಾಮಿ ಸರ್ವಗತಾನಂದ (ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ ನಾರಾಯಣ) ಕನ್‌ಖಲ್‌ನ ತಮ್ಮ ನೆನಪುಗಳಲ್ಲಿ ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ: “... ಸಂಘಕ್ಕೆ ಹೊಸದಾಗಿ ಸೇರಿದ ಒಬ್ಬ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಗೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಜೀವನದ ಬಗ್ಗೆ ಸರಿಯಾದ ತಿಳಿವಳಿಕೆ ಬರಲು ಅತ್ಯಂತ ಅನುಕೂಲವಾಗಿತ್ತು. ಕನ್‌ಖಲ್ ಸೇವಾಶ್ರಮದ ವಾತಾವರಣ... ಒಮ್ಮೆ ನನಗೆ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ರಾತ್ರಿಯ ಡ್ಯೂಟಿ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿ ಬಂದಿತು. ಕಲ್ಯಾಣಾನಂದರು ರಾತ್ರಿ ರೋಗಿಗಳನ್ನು ನೋಡಲು ಬಂದರು. ನಾನೂ ಅವರ ಹಿಂದೆ ಎಲ್ಲಾ ಕೋಣೆಗಳಿಗೂ ಹೋದೆ. ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಒಂದು ಕೋಣೆಯ ಮುಚ್ಚಿದ ಬಾಗಿಲಿನೆದುರು ನಿಂತರು... ಆ ದಿನವೇ ತೀರಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಒಬ್ಬ ರೋಗಿಯ ಶರೀರವನ್ನು ಆ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಇಡಲಾಗಿತ್ತು. ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದಲೂ ಶವವನ್ನು ಕಂಡರೆ ನನಗೆ ಭಯವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆಸ್ಪತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಆ ಕೋಣೆಯ ಬಳಿ ನಾನು ಹೋಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಈಗ ಉಪಾಯವಿಲ್ಲದೆ ನಾನು ಕಲ್ಯಾಣಾನಂದರ ಹಿಂದೆ ಆ ಕೋಣೆಯೊಳಗೆ ಹೋದೆ. ಅವರು ಮಲಗಿದ್ದ ಶವದ ಬಳಿ ಹೋಗಿ, ಮುಖದ ಮೇಲಿನ ಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ಸರಿಸಿ ನೋಡಿದರು. ನಂತರ ನನ್ನತ್ತ ತಿರುಗಿ ಹೇಳಿದರು, ‘ಹಣವನ್ನು ನೋಡಲು ಜನರು ಹೆದರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೂ ಏನೂ ತೊಂದರೆ ಕೊಡದಿರುವುದು ಏನಾದರೂ ಇದ್ದರೆ ಅದೇ ಈ ಶವ... ಜನ ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ಹೆದರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ !’ ಎನ್ನುತ್ತಾ ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಗೆ ಹೋದರು. ಹಣದ ಮೇಲಿನ ಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ಮೊದಲಿನಂತೆಯೇ ಮುಚ್ಚುವ ಕೆಲಸ ನನ್ನ ಪಾಲಿಗೆ ಬಂತು. ನನಗಿಗೇ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಹೆದರಿಕೆ ಆಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ... ಅವರು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದ ಶಿಕ್ಷಣವೇ ಹೀಗಿತ್ತು. ಒಮ್ಮೆಯಾದರೂ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ, ‘ಎಂಥ ಹೆದರುಪುಕ್ಕನೋ ನೀನು’ ಎಂದು.

“ನಾನು ಆಸ್ಪತ್ರೆಯ ಲೆಕ್ಕಪತ್ರವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೆ. ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿ ಪ್ರತಿತಿಂಗಳೂ ಕಾಣಿಕೆ ಕೊಡುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದವನು, ಕೆಲವು ತಿಂಗಳಿಂದ ಹಣವನ್ನು ಕೊಡುವುದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದ್ದನು. ನಾನು ಕಲ್ಯಾಣಾನಂದರನ್ನು, ‘ಆಗಾಗ ಮಾರುಕಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಅವನನ್ನು ನೋಡುತ್ತೇನೆ. ದುಡ್ಡಿನ ವಿಚಾರ ಅವನಿಗೆ ನೆನಪಿಸಲೇ?’ ಎಂದು ಕೇಳಿದೆ. ಅವರಿಂದ, ‘ಹಣವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಲು ಅಖಂಡಾನಂದರು ನಿನ್ನನ್ನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದರೆ?’

ನಾನು 'ಇಲ್ಲ' ಎಂದೆ. 'ಹಾಗಿದ್ದರೆ ನಿನಗೇಕೆ ಅದರ ಚಿಂತೆ? ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಜೀವನ ನಡೆಸಲು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದೆ. ಆ ಕಡೆಯೇ ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸಿರಲಿ... ರಾಮಕೃಷ್ಣರ ಕೃಪೆಯಿಂದ ಹಣ ಬಂದರೆ ಅದನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸು... ನಿಷ್ಕೆಯಿಂದ ಕೆಲಸ ಮಾಡು. ಹಣದತ್ತ, ಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟುವತ್ತ ಮನಸ್ಸು ಕೊಡಬೇಡ.'

"ಆಸ್ವತ್ತೆಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ಹಣಕ್ಕಾಗಿ ಮನವಿಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು, ನಿಜ. ಆದರೆ ಹೊಸ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ ತನ್ನ ಜೀವನದ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಮರೆಯದಿರಲಿ ಎನ್ನುವತ್ತ ಕಲ್ಯಾಣಾನಂದರು ಯಾವಾಗಲೂ ಗಮನಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು."

ಸೇವಾಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಂದ ಹಣದಲ್ಲಿ ತಾವು ಊಟ ಮಾಡ ಬಾರದೆಂದು, ಸೇವಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಸಂನ್ಯಾಸಿ, ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಗಳು ಮನೆ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಭಿಕ್ಷೆ ಬೇಡಿ ಆಹಾರವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ೧೯೨೧ರಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಮಿ ಶಾರದಾನಂದರು ದಿನೇ ದಿನೇ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಆಸ್ವತ್ತೆಯ ಕೆಲಸಗಳಿಗೆ ಇದರಿಂದ ತೊಂದರೆಯಾಗುತ್ತಿರುವುದೆಂದು ಅವಿವು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟು, ಭಿಕ್ಷೆಗೆ ಹೋಗುವುದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದರು.

ಈಗ ಕನ್‌ಖಲಿನ ಸೇವಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಸಾವಿರಾರು ರೋಗಿಗಳ ಸೇವೆ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಕುಂಭಮೇಳದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಲಕ್ಷಾಂತರ ಜನಗಳ ಸೇವೆ ಹಾಗೂ ಆಸ್ವತ್ತೆಯ ಶಿಸ್ತಿನ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಜನರ ಪ್ರಶಂಸೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಸುಮಾರು ೫,೫೦,೦೦೦ ಹೊರರೋಗಿಗಳು ಚಿಕಿತ್ಸೆ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣು ಬೇನೆ ಮತ್ತು ಕ್ಷಯರೋಗವುಳ್ಳ ರೋಗಿಗಳೂ ಸೇರಿದ್ದಾರೆ.

ಮೂರನೇ ಸೇವಾಶ್ರಮ ಬೃಂದಾವನದಲ್ಲಿ ಆರಂಭ ವಾಯಿತು. ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರ ಶರೀರತ್ಯಾಗದ ನಂತರ ಮನಸ್ಸಿನ ಕಷ್ಟವನ್ನು ಮರೆಯಲೆಂದು ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ ಹರೇಂದ್ರ ನಾಥ ೧೯೦೩ರಲ್ಲಿ ಬೃಂದಾವನಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಇಲ್ಲಿ ಕಾಲಾ ಬಾಬುವಿನ ಕುಂಜ ಎಂಬ ಜಾಗದಲ್ಲಿ ಏಕಾಂತವಾಗಿ ಸಾಧನೆ ಭಜನೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಗ್ನನಾದನು. ದೇವಸ್ಥಾನಗಳಿಗೆ ಹೋಗುವಾಗ, ಅಲ್ಲಿಯ ಸಾಧಾರಣ ಜನಗಳ ಮತ್ತು ತೀರ್ಥಯಾತ್ರಿಗಳ ಕಷ್ಟ ಅವನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳದೆ ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಜನಗಳ ಚಿಕಿತ್ಸೆಗಾಗಿ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಆಸ್ವತ್ತೆಯ ಅಭಾವ ಆತನ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ಹರೇಂದ್ರನಾಥ ತನಗೆ ತಿಳಿದ ಕೆಲವು ಹೊಮಿಯೋಪತಿ ಔಷಧಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ, ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಹೋಗುವಾಗ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದನು. ತನಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಅಸಹಾಯಕರಾದ ರೋಗಿಗಳ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ಮಾಡ ಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ಜನ ಅವನನ್ನು 'ಔಷಧಿ ಬಾಬಾಜಿ' ಎಂದೇ ಕರೆಯಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ೧೯೦೫ರಲ್ಲಿ ಹರೇಂದ್ರನ ಈ ನಿಸ್ವಾರ್ಥ ಸೇವೆ ಜ್ಞಾನೇಶ್ವರ ಚಂದ್ರ ಸೇನ್ ಎಂಬ ಗೃಹಸ್ಥನ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಿತು. ೧೯೦೭ರ ವೇಳೆಗೆ ಇವರಿಬ್ಬರಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಲು ಇನ್ನೂ ಕೆಲವರು ಮುಂದೆ ಬಂದರು. ಊರಿನ ವಿಭಿನ್ನ ಜಾಗಗಳಿಂದ ರೋಗಿಗಳನ್ನು ಕರೆತಂದು, ಚಿಕಿತ್ಸೆ

ಮಾಡಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ೧೯೦೮ ರ ಜನವರಿ ೧೨ರಂದು ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಭಾರವನ್ನು ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಮಿಷನ್ ವಹಿಸಿಕೊಂಡಿತು. ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಮಠದ ಹಲವಾರು ಸಾಧುಗಳ ಪರಿಶ್ರಮದಿಂದ ಈ ಸೇವಾಶ್ರಮ ಈಗ ಬೃಹದಾಕಾರವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ನಿಂತಿದೆ. ಶೇ. ೯೦ ರೋಗಿಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಉಚಿತ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ಆರು ಶೀತತಾಪ ನಿಯಂತ್ರಣವಿರುವ ಆಪರೇಷನ್ ಥಿಯೇಟರುಗಳಿವೆ. ೫೦ ಜನ ಡಾಕ್ಟರುಗಳಿರುವ, ಸುಮಾರು ೨೪ ರೀತಿಯ ಚಿಕಿತ್ಸೆಯ ವಿಭಾಗಗಳಿವೆ.

ಈ ಸೇವಾಶ್ರಮಗಳ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ೧೯೦೮ರಲ್ಲಿ ಅಲಹಾಬಾದ್, ೧೯೧೪ರಲ್ಲಿ ಲಖ್‌ನೌ, ೧೯೧೩ರಲ್ಲಿ ಬಂಗಾಳದ ಕಾಂಟೈ, ೧೯೧೭ರಲ್ಲಿ ಬಾಂಕುರಾ ಇತ್ಯಾದಿ ಜಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಸೇವಾಶ್ರಮಗಳು ಸ್ಥಾಪಿತವಾದುವು. 'ಜಗತ್ತಿನ ಹಿತದ ಸಾಧನೆಯಿಂದ ಸ್ವತಃ ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ' ಯತ್ನಿಸುತ್ತಿರುವ ಈ ಸೇವಾಶ್ರಮಗಳ ಸಂನ್ಯಾಸಿಗಳೇ ತಮ್ಮ ನಿಸ್ವಾರ್ಥ ಸೇವೆಯಿಂದ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಮಿಷನ್ ತದನಂತರ ಆರಂಭಿಸಿದ ಎಲ್ಲಾ ಆಸ್ವತ್ತೆ ಗಳಿಗೂ ಮಾದರಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಕಾಶಿಯ ಸೇವಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರು ಸಂನ್ಯಾಸಿ ಮಳೆ ಬಿಸಿಲೆನ್ನದೆ ತರಕಾರಿಯ ತೋಟದಲ್ಲಿ ದುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗ, 'ಆಸ್ವತ್ತೆಯ ರೋಗಿಗಳ ಪಥ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ತರಕಾರಿಯನ್ನು ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದೇನೆ' ಎಂದವರು ಉತ್ತರಿಸಿದರು. ಸ್ವಾಮಿ ಮುಕ್ತಾನಂದರು ಕಾಶಿ ಸೇವಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಬ್ಯಾಂಡೇಜ್ ಕಟ್ಟುವ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರಿಂದಲೇ ತಮ್ಮ ಗಾಯಗಳ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ದೂರದೂರದಿಂದ ರೋಗಿಗಳು ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ನಿಷ್ಕೆಯಿಂದ ರೋಗಿಗಳ ಆರೈಕೆಯಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದ ಅವರನ್ನು ಕಂಡು ಜನರು ವಿಸ್ಮಯಪಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಸ್ವಾಮಿ ಅಚಲಾನಂದರು ಎಂದೂ 'ರೋಗಿಗಳು' ಎಂಬ ಶಬ್ದವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. 'ನಾರಾಯಣ' ಎಂದೇ ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು.

ಈ ಸೇವಾಶ್ರಮಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾದ ನಂತರ ಆರಂಭವಾದ ಕೆಲವು ಆಸ್ವತ್ತೆಗಳು ಆಯಾ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿನ ಕೆಲವು ಕೊರತೆಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸಲು ಆರಂಭವಾದಂಥವು. ಶ್ರೀಮಾತೆಯ ಶಿಷ್ಯರಾದ ಸ್ವಾಮಿ ದಯಾನಂದರು ೧೯೨೩ರಲ್ಲಿ ವೇದಾಂತ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕಂದು ಅಮೆರಿಕಾಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದರು.

ಅಲ್ಲಿಯ ಆರೋಗ್ಯ ಚೆಮ್ಮುವ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ನೋಡಿದಾಗಲೆಲ್ಲಾ, ಅವರಿಗೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಕಷ್ಟವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಅನಾರೋಗ್ಯದಿಂದ, ಮುಷ್ಕರ ಆಹಾರವಿಲ್ಲದ ಕಡ್ಡಿಯಂತಿರುವ ಮಕ್ಕಳ ಹಾಗೂ ತಾಯಂದಿರ ನೆನಪು ಅವರಿಗೆ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ೧೯೩೧ರ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಹಿಂತಿರುಗಿದರು. 'ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಮಿಷನ್' ತಾಯಿ ಮತ್ತು ಮಕ್ಕಳ ಚಿಕಿತ್ಸೆಗಾಗಿ ಒಂದು ಆಸ್ಪತ್ರೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಬೇಕು' ಎಂಬ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಅವರು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದರು. 'ಸಂನ್ಯಾಸಿಯೊಬ್ಬರು ಈ ಬಗ್ಗೆ ಚಿಂತೆ ಮಾಡುವ ಅಗತ್ಯವೇನಿದೆ?' ಎಂಬ ಭಿನ್ನ ಮತ ಬಂದು ಅವರ ವಿಚಾರಗಳು ಕಟು ವಿಮರ್ಶೆಗೆ ಒಳಗಾದವು. ದಯಾನಂದರು ಇದರಿಂದ ಕುಗ್ಗಲಿಲ್ಲ. ೧೯೩೨ ರ ಮೇ ತಿಂಗಳ ಉದ್ಘೋಷನ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳಾದ (General Secretary) ಸ್ವಾಮಿ ಶುದ್ಧಾನಂದರು, 'ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಮಿಷನ್ ಮತ್ತು ಶಿಶುಮಂಗಳ' ಎಂಬ ಲೇಖನವನ್ನು ಬರೆದು, ಅದರಲ್ಲಿ ತಾಯಿ ಮತ್ತು ಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಿ ಒಂದು ಆಸ್ಪತ್ರೆಯ ಅಗತ್ಯವನ್ನು ವಿವರಿಸಿ, ಸಹಾಯ ಮಾಡಲು ಜನರು ಮುಂದೆ ಬರಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿಕೊಂಡರು. ೧೯೩೨ರಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣ ಕೊಲ್ಕತಾದಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಒಂದು ಆಸ್ಪತ್ರೆಯ ಕೆಲಸ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಸ್ವಾಮಿ ದಯಾನಂದರು ನರ್ಸ್‌ಗಳಿಗೆ ತರಬೇತಿ ಕೊಡುವುದಕ್ಕೂ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯ ಕೊಟ್ಟರು. ೧೯೫೬ರಲ್ಲಿ ಈ 'ಶಿಶುಮಂಗಳ' ಆಸ್ಪತ್ರೆ ಜನರಲ್ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯಾಗಿ, ೧೯೫೭ರಲ್ಲಿ 'ಸೇವಾ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನ' ಎಂದು ಹೆಸರು ಪಡೆಯಿತು. ಅಂದಿನ ಬಂಗಾಳದ ಸರ್ಕಾರ ಹೊಸ ಕಟ್ಟಡದ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕಾಗಿ ರೂ. ೮೯,೦೦೦/- ಕೊಟ್ಟಿತು.

ಸೇವಾ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನದ ಡಾಕ್ಟರ್ ಆಗಿದ್ದ ರಮೇಂದ್ರ ಬಸು ಸ್ವಾಮಿ ದಯಾನಂದರ ವಿಚಾರವಾಗಿ ತಮ್ಮ ನೆನಪುಗಳಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ: "M.B.B.S. ಓದದೆ ಇದ್ದರೂ ಅವರಿಗೆ ಆಳವಾದ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಜ್ಞಾನವಿತ್ತು. ಅತ್ಯಂತ ಕಡಿಮೆ ಮಾತು... ಹೊರಗಿನ ಜನರೊಂದಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬೆರೆಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಹಗಲೆನ್ನದೆ ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿ ಎನ್ನದೆ, ಕಷ್ಟದಲ್ಲಿಿದ್ದ ರೋಗಿಗಳ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಅವರಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ರೋಗಿಗಳಿಗೆ ಎಲ್ಲಾ ರೀತಿಯ ಅನುಕೂಲಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುವುದೇ ಅವರ ಮುಖ್ಯ ಚಿಂತೆಯಾಗಿತ್ತು. ಶಿಶುಮಂಗಳ ಆರಂಭವಾದಾಗ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಹೆರಿಗೆ ಮತ್ತು ಮಕ್ಕಳ ಚಿಕಿತ್ಸೆ - ಈ ಎರಡೇ ವಿಭಾಗಗಳಿದ್ದವು. ಬೇರೆಲ್ಲಾ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ೮ ಗಂಟೆಗೇ ಹೊರರೋಗಿಗಳ ವಿಭಾಗ ಆರಂಭವಾದರೆ ನಮ್ಮ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಅದು ೧೦.೩೦ ಗಂಟೆಗೆ ಶುರುವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ನಾವೂ ೮ ಗಂಟೆಗೆ ಆರಂಭಿಸಿದರೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದಾಗ, ದಯಾನಂದರು ಕೊಟ್ಟ ಉತ್ತರ ಚಮತ್ಕಾರವಾಗಿತ್ತು. ಅವರಿಂದರು, 'ಹಂಗಸರು ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನಾನಾ ಕೆಲಸಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿರುತ್ತಾರೆ. ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ೯ ಗಂಟೆಗೆ ಗಂಡನನ್ನು ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿ, ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಸ್ಕೂಲಿಗೆ ಹೊರಡಿಸಿದ ಮೇಲೆಯೇ ಅವರಿಗೆ ಬಿಡುವು ಸಿಗುತ್ತದೆ...'

"ಒಬ್ಬಳು ಹೆಂಗಸು ಹೆರಿಗೆಗೆಂದು ಆಸ್ಪತ್ರೆಗೆ ಸೇರಿದಳು. ಅವಳಲ್ಲಿ ಸಿಡುಬಿನ ರೋಗ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರಿಂದ, ಆಕೆಯನ್ನು

ಮನೆಗೆ ಕಳುಹಿಸಲಾಯಿತು. ವಿಷಯ ತಿಳಿದು ಸ್ವಾಮಿ ದಯಾನಂದರು, ಮೆಟರ್ನಿಟಿ ಸರ್ಜನ್ ಡಾ. ಪಿ. ಕೆ. ರಾಯ್ ಅವರಿಗೆ, ತಮ್ಮ ಸಹಾಯಕರೊಂದಿಗೆ ರೋಗಿಯ ಮನೆಗೇ ಹೋಗಿ ಹೆರಿಗೆಯನ್ನು ನೆರವೇರಿಸುವಂತೆ ಕೇಳಿಕೊಂಡರು. ಆ ರಾತ್ರಿ ಬಹಳ ಹೊತ್ತಿನ ನಂತರ, ತಾಯಿ ಮತ್ತು ಮಗು ಆರೋಗ್ಯವಾಗಿರುವರೆಂದು ಸುದ್ದಿ ಬಂದಮೇಲಷ್ಟೇ ದಯಾನಂದರು ಮಲಗಲು ಹೋದರು. ಆ ಬಡಕುಟುಂಬದಿಂದ ಅವರು ಕಿಂಚಿತ್ತೂ ಹಣವನ್ನೂ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ."

೧೯೬೩ರಲ್ಲಿ ಆಗಿನ ಭಾರತದ ಪ್ರಧಾನಮಂತ್ರಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಪಂಡಿತ್ ಜವಹರಲಾಲ್ ನೆಹರು ಅವರು ಆಸ್ಪತ್ರೆಯ ಹೊಸ ಕಟ್ಟಡದ ಉದ್ಘಾಟನೆಯನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿದರು. ಅದೇ ವರ್ಷ ಸ್ವಾಮಿ ದಯಾನಂದರು, ತಮ್ಮೆಲ್ಲ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಸ್ವಾಮಿ ಗಹನಾನಂದರಿಗೆ ರವಾನಿಸಿದರು.

ಪರರ ಸೇವೆಯನ್ನೇ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ನಡೆದ ಬಂದ ಈ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯಲ್ಲಿ, ಹಣದ ಕೊರತೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿ ಹಂತದಲ್ಲಿಯೂ ಎದುರಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಒಮ್ಮೆ ತಿಂಗಳ ಸಂಬಳದ ಹಣದಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ಮೂರು ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳಷ್ಟು ಹಣ ಕಡಮೆ ಬಿದ್ದಿತು. ಎಲ್ಲರೂ ಚಿಂತೆಗೀಡಾಗಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಸ್ವಾಮಿ ಗಹನಾನಂದರು ಒಂದೂ ಮಾತನಾಡದೆ, ನಿಶ್ಚಲರಾಗಿ ಕುಳಿತಿದ್ದರು. ಅವರನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿದಾಗ ಅವರು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದರು: "ನನ್ನನ್ನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಿದವರು ಶ್ರೀರಾಮ ಕೃಷ್ಣರು. ಅವರೇ ಎಲ್ಲಾ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲಿ." ಅವರ ಮೌನ ಮತ್ತು ಗಂಭೀರ ಮುಖಮಂಡಲವನ್ನು ನೋಡಿದಾಗಲೇ, ಅವರು ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರೊಂದಿಗೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಎನ್ನುವುದು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆ ಸಂಜೆ, ಸೇವಾಪ್ರತಿಷ್ಠಾನದ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗೆ ಬಂದ ಒಬ್ಬ ಶ್ರೀಮಂತ ಭಕ್ತರು ಗಹನಾನಂದರ ಮೌನಭಾವವನ್ನು ಗಮನಿಸಿ, ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದರು. ಅವರಿಂದ ಸರಿಯಾದ ಉತ್ತರ ಸಿಕ್ಕಲಿಲ್ಲ. ಆತ ಅವರಿವರನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿ, ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಕೂಡಲೇ ಮೂರು ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳ ಒಂದು ಚೆಕ್‌ನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟರು. ಮುಂದೆ ಅನುಕೂಲಕರವಾದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಬದಗಿಬಂದಾಗ, ಈ ಹಣವನ್ನು ಹಿಂತಿರುಗಿ ನೀಡಲಾಯಿತು. ಕಷ್ಟದ ಸಮಯಗಳಲ್ಲಿ ಸೇವಾಪ್ರತಿಷ್ಠಾನವು ರೋಗಿಗಳ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯ ದರವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಬೇಕೆಂದು ಕೆಲವರು ಸಲಹೆ ಮಾಡಿದರು. ಅದಕ್ಕೆ ಸ್ವಾಮಿ ಗಹನಾನಂದರು ಅಸಂತುಷ್ಟರಾಗಿ ನಿರಾಕರಿಸಿದರು.

೧೯೫೦ರಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳು ಮತ್ತು ತಾಯಂದಿರಿಗಾಗಿ, ದಕ್ಷಿಣ ಕೊಲ್ಕತಾದಲ್ಲಿ 'ಮಾತೃಭವನ' ಎಂಬ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯನ್ನು ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಮಿಷನ್ ತೆರೆಯಿತು. ಶ್ರೀಶಾರದಾ ಮಠ ಆರಂಭವಾದ ಮೇಲೆ, ೧೯೫೫ರಲ್ಲಿ ಪೂಜ್ಯ ಭಕ್ತಪ್ರಾಣಾ ಮಾತಾಜಿ (ಶಾರದಾ ಮಠದ ಈಗಿನ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು) ಮಾತೃಭವನದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥೆಯಾದರು. ೧೯೬೧ರಲ್ಲಿ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಮಿಷನ್, ಈ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯ ಪೂರ್ಣ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಶಾರದಾ ಮಠಕ್ಕೆ ವಹಿಸಿತು. ಇಲ್ಲಿ ಬಡ ಕುಟುಂಬದಿಂದ ಬಂದ ಮಹಿಳೆಯರಿಗೆ, ಶುಲ್ಕವಿಲ್ಲದೆ, ಔಷಧಿ

ಮತ್ತು ಚಿಕಿತ್ಸೆಯನ್ನು ನೀಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಇಲ್ಲಿನ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ಸುತ್ತಲಿನ ಕೊಳಚೆಗೆರಿಗಳಿಗೆ ತೆರಳಿ, ಮಕ್ಕಳ ಮತ್ತು ತಾಯಂದಿರ ಆರೋಗ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಜಾಗೃತಿಯನ್ನು ಉಂಟು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ರಾಂಚಿಯ ಟಿ.ಬಿ. ಸ್ಪಾಟೋರಿಯಂನ ಸಂಚಾರಿ ಸೇವೆಯು ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ೩೦೦ ಹಳ್ಳಿಗಳಿಗೆ ಉಚಿತ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ಮತ್ತು ಔಷಧಿಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸುತ್ತದೆ. ಇಚ್ಛಾಪುರ, ಕಾಮಾರಪುಕುರ, ಲಕನೌ ಮುಂತಾದ ಜಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಕುಷ್ಠರೋಗದ ಚಿಕಿತ್ಸೆಯನ್ನು ನಡೆಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ.

ಈಗಿನ ಆಧುನಿಕ ಚಿಕಿತ್ಸೆಯ ಪದ್ಧತಿಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಮಿಷನ್ನಿನ ವೈದ್ಯಕೀಯ ಸೌಲಭ್ಯಗಳೂ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಿವೆ. ೧೯೨೪ರಲ್ಲಿ ಆರಂಭವಾದ ಮುಂಬೈನ ಖಾರ್ ನಲ್ಲಿಯ ಆಸ್ಪತ್ರೆ ಈಗ ಅತ್ಯಾಧುನಿಕ ಉಪಕರಣಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಚಿಕಿತ್ಸೆಯ ವಿಧಾನವನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರ ಅನುಕೂಲಕ್ಕಾಗಿ ನೋಂದಾವಣೆ ಶುಲ್ಕವನ್ನು ಅತಿ ಕಡಮೆ ಇಡಲಾಗಿದೆ. ಈ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯಲ್ಲಿ Plastic Surgery ಮೂಲಕ Knee ಮತ್ತು Hip replacement ಇತ್ಯಾದಿ ಚಿಕಿತ್ಸೆಯ ಸೌಲಭ್ಯಗಳಿವೆ. ಈ ರೀತಿಯ ದೊಡ್ಡ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳು ದೇಶದ ಹತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಭಾರತದ ಬಹುತೇಕ ಎಲ್ಲಾ ಶಾಖೆಗಳಲ್ಲೂ ಔಷಧಾಲಯಗಳಿವೆ (Dispensary). ಕೇರಳದ ತಿರುವನಂತಪುರದಲ್ಲಿನ ದೊಡ್ಡ ಆಸ್ಪತ್ರೆ ಮತ್ತು ಚೆನ್ನೈ ಮಠ ನಡೆಸುತ್ತಿರುವ ಡಿಸ್ಪೆನ್ಸರಿ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದುವು.

ಸಂಚಾರಿ ಔಷಧಾಲಯವನ್ನು ೪೯ ಕೇಂದ್ರಗಳು ಹೊಂದಿದ್ದು, ಹಳ್ಳಿಯ ಹಾಗೂ ಗುಡ್ಡಗಾಡಿನ ಕಡೆ ಇವುಗಳು ಅವಿಶ್ರಾಂತ ಸೇವೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿವೆ. ಕಲ್ಕತ್ತಾದ ಸೇವಾ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾನವು Post Graduate Medical College ಮತ್ತು ರಿಸರ್ಚ್ ಸೆಂಟರನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ.

ಇತರ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳಿಗೂ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಸಂಘದ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗಳಿಗೂ ಇರುವ ಮುಖ್ಯ ವ್ಯತ್ಯಾಸವೆಂದರೆ ೧) ಹಣವನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಇಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಲ್ಲ, ಸೇವೆಯೇ ಮುಖ್ಯ. ೨) ಸಂಘದ ಕೆಲಸಗಳಿಗೆ ನಿಯೋಜಿತರಾದ ಸಂನ್ಯಾಸಿಗಳು ಸ್ವಾಮಿ ವಿವೇಕಾನಂದರು ಹೇಳಿಕೊಟ್ಟ, 'ಆತ್ಮನೋ ಮೋಕ್ಷಾರ್ಥಂ ಜಗದ್ಧಿತಾಯ ಚ' ಮಹಾಮಂತ್ರದ ಸಾಧಕರು ಮಾತ್ರ. ಈ ಸೇವಾಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ವ್ಯಕ್ತಿ ಮುಖ್ಯನಲ್ಲ; ಸಂಘವೇ ಮುಖ್ಯ. ಸಂಘ ವೆಂದರೆ ಶ್ರೀರಾಮಕೃಷ್ಣರ ಭೌತಿಕ ಶರೀರವೇ ಎಂದು ಪೂಜ್ಯ ಸ್ವಾಮೀಜಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

“ಸ್ವಾಮೀಜಿಯ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸವಿಡಿ. ಸೇವಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ರೋಗಿಗಳ ರೂಪದಲ್ಲಿರುವ ಶಿವನ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮನಸ್ಸಿಟ್ಟು ಮಾಡಿದರೆ, ನೀವು ಮುಕ್ತರಾಗುತ್ತೀರಿ... ಮನಸ್ಸು ಪವಿತ್ರವಾಗು ತ್ತದೆ. ನಾರಾಯಣನೆಂಬ ಅರಿವಿನಿಂದ ಮನುಷ್ಯರ ಸೇವೆ ಮಾಡು ವುದೇ ಈ ಯುಗದ ಸಾಧನೆ” ಎಂಬ ಸ್ವಾಮಿ ತುರಿಯಾನಂದರ ಮಾತುಗಳು ವೈದ್ಯಕೀಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಸಂಘದ ಆದರ್ಶವನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿಯುತ್ತವೆ.

with Best Compliments from

NANDU CHEMICAL INDUSTRIES

N-12, Industrial Estate, Gokul Road,
Hubli - 580 030 (Karnataka)

Manufacturers of
Active Pharmaceuticals
Ingredients

Winner of Export
Excellence Award 2011